

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Науковий журнал

(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України серія КВ № 21710-11610Р від 13.10.2015 р.).

Журнал включений до Переліку друкованих наукових фахових видань
в галузі економічних наук наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2016 № 820

Міжнародний Центр періодичних видань (ISSN International Centre, Париж) включив
журнал до міжнародного реєстру періодичних засобів масової інформації
і надав йому числовий код міжнародної ідентифікації: ISSN 2524-0455 (Print).

Журнал індексується в Міжнародній наукометричній базі *Index Copernicus International*

Видається мовами: українською, російською, англійською, 4 номери на рік.

Засновник і видавець:

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка (ХНТУСГ).

Головний редактор:

Корнієцький О. В., д-р. екон. наук,
доц. (м. Харків)

Редакційна колегія:

Амосов О. Ю., д-р. екон. наук, проф. (м. Харків);

Вальдемар Іздебські, д-р. екон. наук, проф.
(м. Варшава, Польща);

Галушко В. П., д-р. екон. наук, проф.,
чл.-кор. НААН (м. Київ);

Власенко Т. А., відповідальний секретар (м. Харків);

Гудзь О. Є., д-р. екон. наук, проф. (м. Київ);

Гануш Г. І., д-р. екон. наук, проф.,
чл.-кор. НАН Білорусі (м. Мінськ, Білорусь);

Кваша С. М., д-р. екон. наук, проф.,
акад. НААН (м. Київ);

Красноруцький О. О., д-р. екон. наук, проф.,
заступник головного редактора (м. Харків);

Ларіна Т. Ф., д-р. екон. наук, доцент (м. Харків);

Левкіна Р. В., д-р. екон. наук,
доцент (м. Харків);

Мандич О. В., д-р. екон. наук, доцент (м. Харків);

Маренич Т. Г., д-р. екон. наук, проф. (м. Харків);

Онегіна В. М., д-р. екон. наук, проф. (м. Харків);

Орел В. М., д-р. екон. наук, доцент (м. Харків);

Перебийніс В. І., д-р. екон. наук, проф. (м. Полтава);

Плотницька С. В., д-р. екон. наук, доцент
(м. Харків)

Потишняк О. М., д-р. екон. наук,
доцент (м. Харків)

Стецюк П. А., д-р. екон. наук, проф. (м. Київ);

Станлей Томпсон, професор (Колумбія, США);

Шинкаренко В. Г., д-р. екон. наук, проф.
(м. Харків);

Яцек Скудларські, к-т. сільськогосп. наук (PhD)
(м. Варшава, Польща).

Editor in Chief:

Kornietskiy O. V., Dr.Sc.,
Associated Professor (Kharkiv)

Editorial Board:

Amosov O. Y., Dr.Sc., prof., (Kharkiv);

Waldemar Izdebski, Dr. Hab., prof.,
(Warsaw, Poland);

Galushko V. P., Dr.Sc., prof., corresponding
member of NAAS (Kyiv);

Vlasenko T. A., executive secretary (Kharkiv);

Hudz' O. Y., Dr.Sc., prof., (Kyiv);

Ganush G. I., Dr.Sc., prof.,
corresponding member of NASB (Minsk, Belarus);

Kvasha S. M., Dr.Sc., prof.,
academician of NAAS (Kyiv);

Krasnorutskyy O. O., Dr.Sc., prof.,
deputy editor, (Kharkiv);

Larina T. V., Dr.Sc., Associated Professor, (Kharkiv);

Levkina R. V., Dr.Sc.,
Associated Professor (Kharkiv);

Mandich O. V., Dr.Sc., Associated Professor, (Kharkiv)

Marenych T. G., Dr.Sc., prof., (Kharkiv);

Onegina V. M., Dr.Sc., prof., (Kharkiv);

Orel V. M., Dr.Sc., Associated Professor, (Kharkiv)

Perebyinis V. I., Dr.Sc., prof., (Poltava);

Plotnitskaya S. V., Dr.Sc., Associated Professor,
(Kharkiv)

Potishnyak O. M., Dr.Sc.,
Associated Professor, (Kharkiv)

Stetsyuk P. A., Dr.Sc., prof., (Kyiv);

Stanley R. Thompson, prof., (Columbus, USA);

Shinkarenko V. G.,
Dr.Sc., prof., (Kharkiv);

Jacek Skudlarski, PhD (AG-Sciences)
(Warsaw, Poland).

Адреса редакції:

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, каб. 309.

Тел.: (057) 7-164-168; (057) 7-164-154, E-mail: apie@ukr.net

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка. Протокол № 1 від 27.09.2018 р.

Підписано до друку 29.09.2018 р.

Формат 60×84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Book Antiqua. Офсетний друк.

Умовн. друк. арк. — 9,9. Наклад — 300 прим. Зам. № __.

Видавництво «Стильна типографія». Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 5493 від 22.08.2017 р.
61002, м. Харків, вул. Чернишевська, 28 А Тел.: (057) 754-49-42 e-mail: zebraprint.zakaz@gmail.com

ISSN 2524-0455

© Журнал «Актуальні проблеми інноваційної економіки», 2018

«Актуальні проблеми інноваційної економіки»

науковий журнал

№ 4 / 2018

ЗМІСТ

Конкурентні та організаційно-управлінські аспекти інноваційного розвитку

- РАЙТЕР Н. І, ЖЕЛІЗНЯК А. М., КРУПА О. М.* Професійні покупці споживчих товарів як елемент конкурентного середовища підприємств оптової торгівлі5
- ГРИНЬ Є. Л.* Програмно-проектний підхід до управління організаційними змінами на підприємстві 11
- ХАЧАТУРЯН Б. О.* Науково-теоретичні засади управління витратами у створенні цінних конкурентних переваг 16
- ТЕРЕЩЕНКО Л. В.* Методичний підхід щодо визначення готовності персоналу до проведення організаційних змін на підприємстві 22

Фінансовий інструментарій інноваційного розвитку

- ОРЕХОВА А. І.* Аналіз стану фінансового потенціалу аграрних підприємств 28
- БОЙКО О. Г.* Ризики для економічної безпеки з боку платіжних систем на основі технології розподіленого реєстру Блокчейн 32
- ІВАНЧЕНКОВА Л. В.* Методичні аспекти моніторингу фінансової стабільності підприємств корпоративного сектору харчової промисловості 41

Макроекономічні тенденції інноваційного розвитку

- ГУТОРОВ А. О.* Генеза формування парадигми інклюзивного розвитку національної економіки 47
- НІЦЕНКО В. С., САГАЙДАК М. П., БЕРЕЖНА Ю. Г., ЦУКАНОВ О. Ю.* Соціально-економічні імперативи стану та розвитку овочевого ринку: макроекономічний аспект 53
- KOTLYK A. V., JAMAL Y.* Methodical approach to analysis of volatility, uncertainty, complexity and ambiguity of the external environment 65
- ЛАРИНА Т. Ф., ДАНИЛЕНКО В. В.* Економіка України кризь призму інституційної теорії світового розвитку 69

Розвиток сільських територій та земельних відносин

- ГРОШЕВ С. В.* Управління ланцюгами створення цінності в контексті підвищення ефективності використання земельних ресурсів фермерських господарств 76
- МОІСЄЄВА Н. І., ДІДЕНКО Д. Ф.* Генезис та особливості формування регіонального ринку туристичних послуг. 83
- ДОВГАЛЬ О. В.* Стан та особливості використання природно-ресурсного потенціалу сільських територій 88
- ОРЕЛ А. М.* Мотиваційний процес децентралізації розвитку сільських територій. 95

«Actual problems of innovative economy»

the scientific journal

№ 4 / 2018

CONTENT

Competitive, organizational and managerial aspects of innovative development

- REITER N. I., ZHELEZNYAK A. M., KRUPA O. M.* Professional buyers of consumer goods as an element of the competitive environment wholesalers..... 5
- HRYN YE. L.* Program-project approach to organizational changes management at the enterprise..... 11
- KHACHATURIAN B. O.* Cost management theoretical principles in creating price competitive advantages 16
- TERESHCHENKO L. V.* Methodical approach to determining the personnel readiness to make organizational changes at an enterprise 22

Financial instrument for innovation development

- ORIEKHOVA A. I.* Analysis of the state of financial potential of agrarian enterprises..... 28
- BOIKO O.* Risks for economic security from payment systems based on distributed ledger technology Blockchain 32
- IVANCHENKOVA L. V.* Methodological aspects of the financial stability monitoring enterprises of the food industry corporate sector 41

Macroeconomic trends of innovation development

- HUTOROV A. O.* Genesis of forming a paradigm of inclusive development of the national economy 47
- NITSENKO V. S., SAHAIDAK M. P., BEREZHNA YU. H., TSUKANOV O. YU.* Socio-economic imperatives of the state and the development of the vegetable market: the macroeconomic aspect. 53
- KOTLYK A. V., JAMAL Y.* Methodical approach to analysis of volatility, uncertainty, complexity and ambiguity of the external environment..... 65
- LARINA T. F., DANYLENKO V. V.* Ukraine`s economy through a prism of the world development institutional theory..... 69

Rural territories and land relations development

- GROSHEV S. V.* Value chains creation management in the context of increasing efficiency of farms' land resources using..... 76
- MOISEEVA N. I., DIDENKO D. F.* Genesis and features of forming of regional market of tourist services. Actual problems of innovative economy..... 83
- DOVGAL O. V.* Status and features of the natural resource potential use of rural areas..... 88
- OREL A. M.* Motivational process of decentralization of rural territories development 95

і технологічну (PEST). Кожна складова виражається одним або декількома показниками, які отримують або з даних статистики, або з міжнародно визнаних індексів. Для кожного показника передбачені спеціальні методи оцінки волатильності, невизначеності та неоднозначності. Всі отримані індекси згодом, рівень за рівнем, агрегуються шляхом розрахунку середнього геометричного в інтегральний VUCA-індекс зовнішнього середовища.

Ключові слова: зовнішнє середовище, VUCA-середовище, інновації, аналіз зовнішнього середовища.

Анотація.

Котлик А. В., Джамаль Я. Методический подход к анализу волатильности, неопределенности, сложности и неоднозначности внешней среды.

Статья посвящена методическому подходу к анализу волатильности, неопределенности, сложности и неоднозначности (VUCA) внешней среды. Прежде всего, внешняя среда разбита на макро- и микросреду. В свою очередь, макросреда разбита на классические составляющие: политическую, экономическую, социальную и технологическую (PEST). Каждая составляющая выражается одним или несколькими показателями, которые получают либо из данных статистики, либо из международно признанных индексов. Для каждого показателя предусмотрены специальные методы оценки волатильности, неопределенности и неоднозначности. Все полученные индексы впоследствии, уровень за уровнем, агрегируются путем расчета среднего геометрического в интегральный VUCA-индекс внешней среды.

Ключевые слова: внешняя среда, VUCA-среда, инновации, анализ внешней среды.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Котлик А. В., Джамаль Я. Методичний підхід до аналізу волатильності, невизначеності, складності та неоднозначності зовнішнього середовища. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 4. С. 65-69.

Kotlyk A. V., Jamal Y. Methodical approach to analysis of volatility, uncertainty, complexity and ambiguity of the external environment. Actual problems of innovative economy. 2018. No 4, pp. 65-69.

УДК 33(477)-043.86:330.837

**ЛАРИНА Т. Ф., доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри агрологістики і управління ланцюгами постачань,
ДАНИЛЕНКО В. В., кандидат економічних наук,
ст. викладач кафедри агрологістики і управління ланцюгами постачань,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

Ларіна Т. Ф., Даниленко В. В. Економіка України крізь призму інституційної теорії світового розвитку.

Метою дослідження визначено аналіз базових причин неефективної з точки зору соціально-економічного розвитку поведінки економічних суб'єктів. В якості методологічної основи обрано інструментарій інституційної та неінституційної теорії. Вихідною стала гіпотеза про першорядність (в ієрархії причин відсутності стійкого економічного зростання в Україні) такого фактору як домінування екстрактивних інститутів, яке набуло системного характеру. Проведений аналіз інституційної динаміки в Україні дозволив сформулювати пропозиції щодо реформування інституційного середовища, з метою спрямування діяльності економічних суб'єктів на вирішення задачі досягнення стійкого економічного зростання.

Ключові слова: інститут, інституційна теорія, інклюзивні інститути, екстрактивні інститути, економічний розвиток.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Економічні реформи в Україні тривають уже понад чверть сторіччя, причому відбуваються за активної участі представників зрілих ринкових економік. Останні пропонують механізми, результатом застосування яких мало б стати формування інституційної основи ефективною ринковою економіки. На практиці ж спостерігаємо процеси, що значно відмінні від

задекларованих цілей, а саме: зростання цін, безробіття, зниження рівня життя населення, олігархізацію економіки тощо. Business Insider включив Україну до списку «найзнедоленіших» країн світу. Виходячи з показників інфляції та безробіття, наша країна зайняла 15 місце у даному антирейтингу, опинившись між Хорватією і Монголією. Виникає потреба дослідження глибинних причин подібного стану речей,

що можливо в рамках інституційного аналізу світового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційна та неоінституційна теорія представлена цілим рядом зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких Д. Норт [1], М. Олсон [2], Є. Балацький [3], А. Олейник [4], В. Полтерович [5], О. Яременко, А. Грищенко [6] тощо.

Особливий інтерес з точки зору досягнення мети представленої роботи викликала праця Д. Аджимуглу та Дж. Робінсона, яка в україномовному перекладі має назву «Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності», а в оригіналі «Why Nations Fail» [7]. Спираючись на інституційну теорію, автори шукають відповідь на питання щодо відмінностей в економічному та соціальному розвитку окремих країн і в якості визначального фактору виділяють характер політичних та економічних інститутів. Останні, в свою чергу, поділені на інклюзивні та екстрактивні. Екстрактивні інститути рівнозначні рентній економіці, усуненню більшої частини суспільства від розподілу доходів і прийняття рішень. Інклюзивні інститути – це конкурентна економіка, вільний ринок, політична демократія.

Мета дослідження: застосування інституційної та неоінституційної концептуальної парадигми для ретроспективного аналізу розвитку економіки України з метою визначення базових причин неефективної з точки зору соціально-економічного розвитку поведінки економічних агентів. Отримані висновки використані для розробки механізму зміни існуючої інституційної структури суспільства на таку, що в змозі забезпечити стійке економічне зростання.

Досягнення мети визначило вибір методів дослідження, де основним став метод поєднання історичного та логічного, а також сходження від абстрактного (загальної теорії інституційної динаміки) до конкретного (практичних заходів вдосконалення процесу інституційної динаміки в Україні).

Використовуючи як базову посилку тезу про наявність взаємозв'язку між екстрактивністю (інклюзивністю) інститутів і характером економічного розвитку країни, ми доводимо гіпотезу про те, що основною перепорою на шляху стійкого економічного зростання в Україні виступає функціонування екстрактивних інститутів, яке набуло системного характеру.

Основні результати дослідження.

Питання, які цікавлять як пересічних громадян, так і науковців, стосуються причин низького рівня життя населення в Україні, що має значний природно-ресурсний (5% природних ресурсів світу [8]) та інтелектуальний потенціал. Ілюстративним щодо економічного стану є аналіз показників ВВП на душу населення, так, наприклад, ВВП Польщі на душу населення в 2017 році склав \$13429 [9], а України - \$2459 [10].

Вибір для порівняння Польщі зумовлено тим, що вона стала постсоціалістичною країною, яка має значні досягнення в перебудові економіки на ринкові засади. Польща є членом НАТО, ОЕСР, СТО, а в 2004 році стала повноправним членом ЄС. Значне розходження траєкторій розвитку економік Польщі та України, на наш погляд, зумовлено характером домінуючих інститутів (інклюзивних – в Польщі, екстрактивних – в Україні).

Аналіз історії екстрактивних інститутів в Україні виступає однією з задач представленої дослідження, оскільки є вагомим фактором у визначенні можливих напрямків ефективного реформування національної економіки. Екстрактивні інститути не стали надбанням реформаційного періоду, вони існували ще в адміністративно-командній системі, визначивши характер первісного нагромадження капіталу (ПНК).

ПНК беззаперечно є необхідною умовою формування ринкової економіки. Воно виконало свою мету, створивши центри економічної влади. Використання останньої дозволило реалізувати стратегію проникнення в органи управління державною шляхом отримання депутатських мандатів, фінансування політичних партій. Мета: захист прав власності від нападів держави та конкурентів. Зазначена поведінка в умовах відсутності специфікації прав власності є цілком раціональною. Економічна влада трансформувалася в політичну.

Виникає питання, чому, отримавши владу, олігархи не використали її для того, щоб зробити правила гри на ринку більш цивілізованими. В якості відповіді пропонуємо простежити ланцюг взаємовідносин «зсув витрат» - «зсув мотивації» - «зсув влади». «Зсув витрат» - витрати рентної діяльності були нижче, ніж продуктивної. Результатом став «зсув

мотивації», тобто подавлена мотивація до ефективної продуктивної діяльності і надлишкова мотивація до неефективної (з точки зору суспільства) рентної діяльності. Таким чином, найбільш привабливою сферою інвестування капіталу стало не впровадження інновацій у сфері бізнесу, а вкладення у зміцнення політичної влади. Відбувається «зсув влади» в результаті порушення рівноваги в її системі (невідокремленими виявилися ключові економічні і політичні агенти). Як наслідок, Україна отримала олігархічний капіталізм, рентна мотивація вийшла на перший план як основний стимул економічної діяльності, а корупція як механізм її здійснення. Причому в кінцевому підсумку сформувався найбільш суспільно небезпечний вид корупції - захоплення держави. Створюються штучні бар'єри, як на ринках, так у політичній системі, знищуються стимули економічної діяльності і політичної активності у всіх, хто не належить до правлячої еліти. Іншими словами функціонує система екстрактивних інститутів.

Екстрактивні інститути є цілком легальними. Це, наприклад, закріплені законодавчими актами преференції окремих галузей чи компаній. Яскравою ілюстрацією є обмеження конкуренції через встановлення імпорتنих мит і квот, низька рентна плата за видобуток корисних копалин, завищені тарифи на комунальні послуги, занижені тарифи на залізничні перевезення і користування трубопроводами тощо.

Павленко Н. В. виділяє екстрактивні інститути, що мають найбільше значення в Україні [11, с. 34]. Серед них:

- недостатньо прозора система державних закупівель, що робить можливим тіньове привласнення коштів бюджетів всіх рівнів;
- непрозора система тарифів на житлово-комунальні послуги, що забезпечує тіньове субсидування енергетичних компаній за рахунок населення;
- необґрунтовані податкові пільги та дотації окремим галузям економіки;
- корупційне «оподаткування» малого та середнього бізнесу з боку контролюючих органів;
- тіньовий інститут «смотрящих», що контролюють виведення коштів державних підприємств через посередницькі структури;

- штучні обмеження для входу на ринки, що створюються умовами тендерів, інвестиційних та приватизаційних конкурсів, а також дозвільною системою;

- системи державного гарантування кредитів та рефінансування проблемних банків в умовах слабкості контролю за поверненням кредитних коштів фактично використовуються для їх незаконного привласнення;

- недостатня специфікація та захист прав власності, що уможливорює рейдерські захоплення успішного бізнесу тощо.

Яскравим прикладом успішного функціонування екстрактивних інститутів на теренах України може служити порівняльний аналіз економічного зростання економіки в цілому та збільшення капіталів найбільш відомих олігархів. Так в 2016 році економічне зростання в Україні склало 2,3% [12]. Середнє ж зростання олігархічного бізнесу цього періоду (сума всіх процентних зростань перших десяти олігархів поділена на 10) становить 41,9% . На першому місці олігарх Рінат Ахметов (його статки оцінюються в \$6,9 млрд, +68% догоду). Другу строчку рейтингу посів олігарх Віктор Пінчук (\$1,4 млрд, +13%). Далі розташувалися: Костянтин Жеваго (\$1,4 млрд, +209%), Вадим Новінський (\$1,2 млрд, +113%), олігархи Ігор Коломойський (\$1 млрд, -11%), Геннадій Боголюбов (\$763 млн, -9%), Дмитро Фірташ (\$746 млн, +14%), Юрій Косюк (\$693 млн, +10%), Олександр та Галина Герегі (\$688 млн, +5%) [13]. Це підтверджує гіпотезу, що олігархічна економіка здійснює масштабний перерозподіл коштів на свою користь використовуючи потенціал нею ж створених екстрактивних інститутів.

За період незалежності України неодноразово відбувалася зміна владних еліт. Два рази перехід влади було здійснено революційним шляхом. Ми стали свідками (учасниками) Помаранчевої революції (2004 рік) та Революції Гідності (2014 рік). Кожного разу суспільство сподівалось на докорінні зміни, які в кінцевому підсумку підвищать рівень життя громадян. Однак, цього не відбулось, так як не змінився екстрактивний характер інститутів.

Зміна влади в Україні стала виключно інструментом перерозподілу ренти. Ми мусимо констатувати, що процес ПНК в Україні знаходиться у перманентному стані, а екстрактивні інститути визначають його механізми.

Інституційна теорія дає варіанти відповіді на питання, в якому випадку можна стабілізувати ситуацію у країнах з переважанням екстрактивних інститутів. Найбільш цікавою з цієї точки зору є теорія Д. Норта, що аналізує принципи функціонування порядків обмеженого доступу. Осмислення співвідношення між категорією «екстрактивний інститут» Д. Аджимуглу та Дж. Робінсона та категорією «порядок обмеженого доступу» Д. Норта дозволило зробити висновок про наукову обґрунтованість розуміння порядків обмеженого доступу як суспільств, де екстрактивні інститути виконують системоутворюючу функцію, визначаючи характер розподільчих процесів.

Країни як порядки з обмеженим доступом мають власну соціальну динаміку. Як зазначає Д. Норт: «Головна задача розвитку – зрозуміти, як можна домогтися покращень в рамках порядків обмеженого доступу. Це дає більше для підвищення рівня життя людей, ніж перехід до режиму відкритого доступу... Спроба перескочити ці стадії та зосередитися на переході від обмеженого до відкритого доступу, скоріш за все, буде безуспішною. Якщо спробувати взяти окремі елементи суспільства з відкритим доступом – відкритий доступ на ринки, нову правову систему, демократію – і перенести їх в суспільство з обмеженим доступом, це, з високою долею вірогідності не спрацює» [14, с.40-41].

Результатом трансплантації інститутів зрілої ринкової економіки в українську інституційну матрицю стала, зокрема, така форма дисфункцій інститутів, як мімікрія. Під останньою розуміється трансформація змісту інституту, яка забезпечується при мінімальній зміні його зовнішньої форми. «При інституційній мімікрії інститут може фактично повністю змінювати колишні цільові настанови при їх формальному збереженні. Таким чином, зовнішнє він залишається колишнім інститутом, в той час як насправді це вже зовсім інший інститут, тобто зв'язок (спадкоємність) з колишнім інститутом залишається чисто зовнішньою», - так характеризує мімікрію як економічне поняття інституційної динаміки Є. Балацький [15].

На прикладі України можна яскраво продемонструвати процес мімікрії інститутів. Розглянемо інститут трасту. Він є породженням англо-саксонської правової системи і в сформованій ринковій економіці використовується як інструмент податкового

планування, захисту активів і передачі їх у спадок. Трансплантація вище зазначеного інституту в перехідну економіку України 90-х років призвела до бурхливого зростання «фінансових пірамід». Трасти використовувалися як інструмент шахрайства. Причому більшість з них діяли цілком легально в рамках сформованого законодавчого поля.

Закони не передбачали контроль над грошовою масою, що надходила від населення. Використовуючи зазначену «прогалину» в законодавстві, а також віру в диво швидкого збагачення пострадянських людей. В гонитві за високими відсотками жертви аферистів вкладали кошти в трасти, не маючи сумнівів в їх реальності. Передбачивши механізми відмивання грошей, у визначений момент компанія оголошує себе банкрутом. Вкладники залишаються ошуканими, а значні суми акумулюються в руках бізнесмена, що розорився. Споживче товариство «Меркурій» - найбільший траст в історії України в часи гіперінфляції 90-х років обіцяв 8000% річних. Очоловав піраміду ізраїльський бізнесмен Семен Юфа, котрий привласнив 25 млн. дол. 25000 вкладників.

Мімікрія яскраво ілюструється значним розходженням оцінки стану України західними експертами та вітчизняними аналітиками. Знаходимо дослідження Chatham House - британського Королівського інституту міжнародних відносин, де висловлюється наступна думка: «За останні чотири роки Україна вжила більш глибокі і більш масштабні реформи, ніж у попередні 22 свого пострадянського життя. Це включало зусилля, спрямовані на те, щоб кинути виклик культурі корупції, що глибоко укорінилась, і пошуку ренти, покращити прозорість державного сектору і знизити ризики для фінансової стабільності і економічних спотворень в енергетичному секторі» [16].

На виконання всіх зазначених європейськими експертами задач було спрямоване, зокрема, створення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКДРЕКП). Закон України 1540-VIII, що набув чинності 26.11.2016 р., регламентує діяльність Комісії. Потенціал, закладений в Законі, дозволяє НКДРЕКП реалізувати себе як незалежний державний колегіальний орган (регулятор), метою якого є досягнення балансу інтересів споживачів, суб'єктів енергетичного ринку і

сектору комунальних послуг, а також держави. Члени регулятора мають призначатися за результатами відкритого конкурсного відбору і представляти такі політичні сили як Президент України (2 особи), Верховна Рада України (2 особи), Комітет Верховної Ради, до предмета відання якого належить розвиток паливно-енергетичного комплексу, вугільної, газової, нафтової, нафтопереробної промисловості та електроенергетики (1 особа), Комітет Верховної Ради, до предмета відання якого належить житлово-комунальне господарство (1 особа), Кабінет Міністрів України (1 особа).

Все кардинально змінює Закон України №7342-1 про внесення змін до закону «Про національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», що надає право Президенту в особливих випадках призначати членів НКДРЕКП у кількості, рівній кількості вакантних посад. Проаналізуємо результати діяльності підконтрольного Президенту НКДРЕКП у частині знаходження та збереження балансу інтересів суб'єктів ринку енергетики та комунальних послуг. Призначений склад НКДРЕКП діє в інтересах окремих олігархів. Закріплено тарифні преференції холдингу «ДТЕК» шляхом впровадження формули тарифоутворення «Роттердам+», де основним вигодонабувачем стає Рінат Ахметов (ключової фігури на ринку теплової генерації). На населення і бізнес покладаються високі тарифи. Щедрі субсидії на комунальні послуги сплачуються з бюджету, тобто фінансуються коштом платників податків.

Все вищезазначене дозволяє констатувати той факт, що внесення навіть однієї поправки здатне перетворити в цілому прогресивний антикорупційний закон в механізм захоплення держави через захоплення регулятора на монопольних ринках, якими є ринок енергетики та комунальних послуг. Отже ми констатуємо наявність значних соціально-економічних втрат від практики застосування інститутів виключного права.

Усім суспільствам з обмеженим доступом доводиться вирішувати проблему створення надійного арбітра для примушення до виконання угод між основними гравцями. Жоден з представників сучасної влади в Україні не в змозі виконувати функцію «суддівства», так як є активним гравцем на ринку політичних та економічних рент. Саме тому для виконання зазначеної функції залучаються треті особи, як то розвинуті країни, міжнародні організації тощо. Однак і вони не в змозі ефективно впливати на ситуацію. Зазначені суб'єкти формують пропозиції, висувають вимоги. Представники української влади імітують діяльність по їх виконанню. Українська економіка яскравий приклад імітаційної економіки. Все вищесказане неминуче призводить нас до висновку, що радикальна зміна ситуації на шляху перебудови інституційної структури економіки, досяжна тільки за умови побудови сильної держави, здатної утримувати баланс інтересів економічних суб'єктів.

Висновки. За підсумками проведеного аналізу представляємо пропозиції щодо реформування інституційного середовища, з метою спрямування діяльності економічних суб'єктів на досягнення мети досягнення стійкого економічного зростання:

1. Завершення процесу первісного нагромадження капіталу шляхом формування ефективних інститутів специфікації прав власності.

2. Зменшення питомої ваги екстрактивних інститутів шляхом розриву механізму формування рентної мотивації, що включає замкнений ланцюг «зсув витрат» - «зсув мотивації» - «зсув влади».

3. Радикальне звільнення інституційної структури від інститутів виключного права, що підвищить ефективність трансплантації інститутів на основі блокування умов їх дисфункції, в тому числі мімікрії.

4. Формування сильної держави, що здатна забезпечити баланс інтересів між економічними суб'єктами.

Література.

1. *Норт Д. К.* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. 180 с.
2. *Olson, M. jr.* The Devolution of the Nordic and Teutonic Economies. The American Economic Review, Vol. 85, № 2; Papers and Proceedings of the Hundredth and Seventh Annual Meeting of the American Economic Association Washington, DC, January 6-8, 1995. (May. 1995). PP. 22-27.

3. Балацкий Е. Мутация и мимикрия экономических институтов. URL: http://kapital-rus.ru/articles/article/mutaciya_i_mimikriya_ekonomicheskikh_institutov/
4. Олейник А. Н. Институциональная экономика: Учебное пособие. М.: ИНФРА-М, 2013. 416 с.
5. Полтерович В. М. Современное состояние теории экономических реформ. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-teorii-ekonomicheskikh-reform>
6. Гриценко А. А., Артемова Т. И., Яременко О. Л. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований. Х.: Форт, 2008. 938 с.
7. Acemoglu D., Robinson J. A. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. 1st ed. New York: Crown, 2012. 529 p.
8. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2014. 384 с.
9. Динамика ВВП Польши 1986-2017 годы. URL: <https://seosait.com/dinamika-gdp-polska-1986-2017/>
10. Украина - ВВП на душу населения. URL: <https://knoema.ru/atlas>
11. Павленко Н. В. Екстрактивні інститути в економіці України. Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі : збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.). Полтава : ПУЕТ, 2016. С. 34-37.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Журнал Новое Время совместно с инвестиционной компанией Dragon Capital представляет новый рейтинг самых богатых людей в Украине. URL: <https://biz.nv.ua/publications/ryvok-zhevago-i-nedosjagaemyj-ahmetov-v-novom-rejtinge-bogatejshih-ukraintsev-2094498.html>
14. Норт Д. В тени насилия: уроки для обществ с ограниченным доступом к политической и экономической деятельности: докл. к XIII Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества, Москва, 3–5 апр. 2012 г. / Д. Норт, Дж. Уоллис, С. Уэбб, Б. Вайнгаст ; пер. с англ. М. Дондуковского и Е. Леонтьевой ; под науч. ред. А. Яковлева и Л. Полищука ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. — 48 с.
15. Балацкий Е. Мутация и мимикрия экономических институтов. URL: http://kapital-rus.ru/articles/article/mutaciya_i_mimikriya_ekonomicheskikh_institutov/
16. The Struggle for Ukraine Chatham House Report. URL: <https://reader.chathamhouse.org/struggle-for-ukraine#>

References.

1. Nort, D. K. (1997). *Instituty, institucional'nye izmeneniya i funkcionirovanie jekonomiki*. [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]. Fond jekonomicheskoy knigi «Nachala». Moscow. Russia.
2. Olson, M. jr. (1995). The Devolution of the Nordic and Teutonic Economies. *The American Economic Review*, Vol. 85, № 2; *Papers and Proceedings of the Hundredth and Seventh Annual Meeting of the American Economic Association Washington, DC, January 6-8. (May)*. pp. 22-27.
3. Balackij, E. Mutation and mimicry of economic institutions. available at: http://kapital-rus.ru/articles/article/mutaciya_i_mimikriya_ekonomicheskikh_institutov/
4. Olejnik, A. N. (2013). *Institucional'naja jekonomika*. [Institutional Economics]. INFRA-M. Moscow. Russia
5. Polterovich, V. M. The current state of the theory of economic reforms, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-teorii-ekonomicheskikh-reform>
6. Gricenko, A. A., Artemova, T. I. and Jaremenko, O. L. (2008). *Institucional'naja arhitektonika i dinamika jekonomicheskikh preobrazovanij*. [Institutional architectonics and dynamics of economic transformations]. Fort. Kharkiv. Ukraine.
7. Acemoglu, D. and Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. 1st ed. Crown. New York. USA.
8. Dzhaman, M. O. (2014). *Teoriya ekonomiky` regioniv*. [Theory of Regional Economics]. Centr uchbovoyi literatury`. Kiev. Ukraine.
9. Dynamics of Poland's GDP for 1986-2017, available at: <https://seosait.com/dinamika-gdp-polska-1986-2017/>
10. Ukraine - GDP per capita, available at: <https://knoema.ru/atlas>
11. Pavlenko, N. V. (2016). *Ekstrakty`vni insty`tuty` v ekonomici Ukrayiny`. Insty`tucijny`j rozvy`tok social`no-ekonomichny`x sy`stem: nacional`na ekonomika u global`nomu seredovy`shhi` : zbirny`k naukovy`x prac` za materialamy` VIII Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi internet-konferenciyi*. [Extractive institutes in the economy of Ukraine. Institutional development of socio-economic systems: national economy in the global environment:

a collection of scientific works on the materials of the VIII International Scientific and Practical Internet Conference]. Poltava, 27–28 of April. PUET. Poltava. Ukraine.

12. Official site of the State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

13. The magazine New Time, together with the investment company Dragon Capital, introduces a new rating of the richest people in Ukraine, available at: <https://biz.nv.ua/publications/ryvok-zhevago-i-nedosjagaemyj-ahmetov-v-novom-rejtinge-bogatejsih-ukraintsev-2094498.html>

14. *Nort, D.* (2012). V teni nasilija: uroki dlja obshhestv s ogranichennym dostu-pom k politicheskoj i jekonomicheskoj dejatel'nosti. [In the Shadow of Violence: Lessons for Societies with Limited Access to Political and Economic Activities]. Proceeding of XIII Apr. mezhdunar. nauch. konf. po problemam razvitija jekonomiki i obshhestva, Moskva, 3–5 apr. 2012 g. / Nort D., Uollis Dzh., Ujebb S., Vajngast B.; Translated by Dondukovskogo M. and Leont'evoj E.; in Jakovleva A. i Polishhuka L. (ed.). Nac. issled. un-t «Vysshaja shkola jekonomiki». Izd. dom Vysshej shkoly jekonomiki. Moscow. Russia.

15. *Balackij, E.* Mutations and mimicry of economic institutes, available at: http://kapital-rus.ru/articles/article/mutaciya_i_mimikriya_ekonomicheskikh_institutov/

16. The Struggle for Ukraine Chatham House Report, available at: <https://reader.chathamhouse.org/struggle-for-ukraine#>

Аннотация.

Ларина Т. Ф., Даниленко В. В. Экономика Украины сквозь призму институциональной теории мирового развития.

Цель исследования определена как анализ базовых причин неэффективного с точки зрения социально-экономического развития поведения экономических субъектов. В качестве методологической основы избран инструментарий институциональной и неинституциональной теории. Исходной стала гипотеза о первоочередности (в иерархии причин отсутствия стойкого экономического роста в Украине) такого фактора как доминирование экстрактивных институтов, которое носит системный характер. Проведенный анализ институциональной динамики в Украине позволил сформулировать предложения относительно реформирования институциональной среды, с целью направления деятельности экономических субъектов на решение задачи достижения стойкого экономического роста.

Ключевые слова: институт, институциональная теория, инклюзивные институты, экстрактивные институты, экономическое развитие.

Abstract.

Larina T. F., Danylenko V. V. Ukraine's economy through a prism of the world development institutional theory.

The purpose of the study is determined as an analysis of the basic reasons for the economic subjects' behavior that is ineffective in terms of socio-economic development. The toolkit of institutional and neo-institutional theory has been chosen as the methodological basis. The starting point was the hypothesis about the priority (in the reasons hierarchy of the sustained economic growth absence in Ukraine) of such a factor as the dominance of extracting institutions, which is systemic. The analysis of institutional dynamics in Ukraine made it possible to formulate proposals for reforming an institutional environment, with an aim of targeting economic entities' activities to the task of achieving sustainable economic growth.

Key words: institute, institutional theory, inclusive institutions, extractive institutions, economic development.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Ларіна Т. Ф., Даниленко В. В. Економіка України крізь призму інституційної теорії світового розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 4. С. 69-75.

Larina T. F., Danylenko V. V. Ukraine's economy through a prism of the world development institutional theory. 2018. No 4, pp. 69-75.

